నరమేధం

ఛత్రచామరాలతో అందంగా అలంకరించిన రథ ముఖద్వారం, మామిడాకుల తోరణాలతోనూ, సంప్రదాయ చిహ్నాలైన ఇత్తడి సెమ్మాలతోనూ, అతికళాత్మకంగా కొబ్బరాకులతో అల్లిన పచ్చటి పూజామంటపం, రంగు రంగుల పట్టుబట్టలతో చుట్టి అలంకరించిన రథగోపురం, రథం అగ్రభాగాన పరుగులు తీస్తున్న శ్వేతాశ్వాలు, సారథ్యం చేస్తున్న కిరీటి విగ్రహం, నేత్రానందకరంగా ఉన్నాయి.

ఉత్తరదిశగా గూడు కట్టిన మేఘాలు ఉరుముతున్నాయి. క్రమక్రమంగా అపరాహ్ణం దాటిన తరువాత, విస్తరించుకుంటున్న ఆషాడ మేఘాల పరిష్వంగం మాటున సూర్యుడు మరుగుపడిపోతున్నాడు. జనం గుంపులు గుంపులుగా వస్తున్నారు జాతరని చూడ్డానికి.

విగ్రహాన్ని రథారోహణ చేశారు.

గంగరాజు సిల్కు లాల్చీ తొడుక్కుని పట్టుపంచ కట్టుకున్నాడు. బొద్దుమీసాలతో, సన్నంగా, పొడవుగా, తెల్లగా, వెండి తీగెలా వున్నాడు. రథం ముందు నిల్చొని రథ యాత్రా కార్యక్రమాన్ని స్వయంగా పర్యవేక్షిస్తున్నాడు.

"టైమయింది, కానీయండి; గంగరాజుగారూ!" అని ప్రక్కనున్న పూజారి మంత్రజలం చల్లి మంగళవచనాలు ఉచ్చరిస్తూ గంగరాజు మెడలో పూలదండ వేసి కొబ్బరికాయ చేతికి అందించేడు. రాజు క్షణంసేపు కళ్ళు మూసుకుని భగవంతుణ్ణి ధ్యానించుకుంటూ "జై జగన్నాథ్!" అని టెంకాయని మూడుసార్లు దిష్టి తీసి బలం పూర్తిగా కొట్టేడు. కాయ తునాతునకలయి పోయింది. కుర్రాళ్ళు కొబ్బరిముక్కల కోసం ఒకర్నొకరు తోసుకుంటూ ఎగబడిపోతున్నారు.

"జై జగన్నాథ మహా ప్రభూకీ జై", "జై, గంగరాజు బాబుకీ జై!" అని జనంలోంచి హర్షధ్వానాలు మిన్నుముట్టేయి.

జగన్నాథుని రథం బయలుదేరింది.

లాంఛనప్రాయంగా రాజు రథానికి కట్టిన తాడుని కొంత దూరం లాగి వదిలేశాడు. జనం రథాన్ని తోసుకుంటూ తాళ్ళతో లాక్కుంటూ బయలుదేరారు.

జేగంటలు మ్రోగుతున్నాయి. రథం మీద నుంచి ఏనుగులు ఘీంకరించినట్టు వీరకాళీలని ఊదుతున్నారు. రథం ముందు, రోడ్డుమీద సంకీర్తనమేళం వాళ్ళు మృదంగాల్ని వాయించుకుంటూ లయబద్ధంగా ఎగురుతూ నాట్యం చేస్తున్నారు.

నీల మాధవుడు జగన్నాథ రూపంలో బలరామదేవునితోనూ, అనుంగు చెల్లెలు సుభద్రాదేవితోనూ విజయుని సారథ్యంలో రథారూఢుడై ఊరేగుతున్నాడు. సమస్త కులాలవారికి తన దర్శన భాగ్యం కలగజేయటానికి ప్రతి ఏటా ఆషాఢ మాసంలో పతిత పావనుడు, తన నిజమందిరాన్ని విడిచిపెట్టి విడిది మందిరం "గుడిసెన్న గుడికి" రథయాత్ర సాగిస్తాడు. గుడిసెన్న గుడిలో ప్రతి యుగంలోనూ దివి నుంచి భువికి ఆర్తత్రాణ పరాయణుడై దుష్టశిక్షణార్థం వివిధ రూపాలతో అవతరించిన జగన్నాథుని అవతారాలను తొమ్మిది రోజులూ కన్నుల పండువుగా ప్రదర్శిస్తారు. అక్కడ భక్తుల పూజలతోనూ, నైవేద్యాలతోనూ, స్తోత్ర పాఠాలతోనూ, రంగ రంగ వైభవంగా సంబరం జరుపుకుంటూ నిజసతినే మరచి భక్తుల బందీ అవుతాడు. పదవ రోజున చరాలున జ్ఞప్తికి వచ్చిన దేవేరి అలక తీర్చడానికి మలి రథయాత్ర సాగిస్తాడు.

రథయాత్రని, మలి రథయాత్రని నిర్వహించే అధికారం, ధర్మకర్తృత్వం వంశ పారంపర్యంగా గంగరాజుకి సంక్రమించింది. ఆ అధికారాన్ని సవాల్ చేస్తూ ఆ ఊరిలో మరో పేరెన్నికగన్న ప్రత్యర్థి వెంకునాయుడు గంగరాజు మీద కోర్టులో కేసు పెట్టేడు. అందువల్ల గత రెండేళ్ళుగా రథయాత్ర జరక్కుండా కోర్టు నుంచి ఇంజంక్షన్ ఆర్డరు తెప్పించి ఆపుచేస్తూ వచ్చాడు. చివరికి గంగరాజే దావాలో గెలిచాడు. తిరిగి గుడిసెన్న గుడికి ధర్మకర్త గంగరాజే అయ్యాడు. రథయాత్రకి కావలసిన చందాల్ని వసూలు చేయడం, యాత్ర ఏర్పాట్లు, గుడిసెన్న గుడిలో వున్నన్నాళ్ళూ భగవంతుడికి భోగరాగాలు అన్నీ స్వయంగా గంగరాజే చూసుకుంటున్నాడు. కోర్టులో గెలిచిన విజయోత్సాహంతోనూ, వెంకునాయుడి మీద కసితోనూ ఈ సంవత్సరం నాలుగైదు వేలు తన జేబులోంచే ఖర్చు పెడుతున్నాడు. "నేను బ్రతికుండగా నా దేవుణ్ణి తక్కువ చేస్తానా" అంటూ దేవుణ్ణి స్వంతం చేసుకుంటూ ఆ నవరాత్రులు రకరకాల భోగరాగాలతోనూ, షడ్రసోపేతమైన నైవేద్యాల తోనూ జగన్నాథుణ్ణి కొలవడానికి పూనుకున్నాడు. ఈ సంవత్సరం యాత్రని మరీ వైభవంగా చేస్తున్నాడు. ఎలక్షన్లు అతి దగ్గర్లో వున్నాయి. అందులో గంగరాజూ, వెంకునాయుడు ఇద్దరూ తలపడుతున్నారు. పుణ్యం, పురుషార్థం కోసం డబ్బు వెదజల్లుతున్నాడు.

జగన్నాథ రథచక్రాలు క్రీచు క్రీచుమంటూ బరువుగా కదులుతున్నాయి. రథం మీద పూజారులు జనం అందిస్తున్న కొబ్బరి కాయల్ని కొడుతున్నారు. పూలమాలల్ని విగ్రహాల పాదాల దగ్గరికి విసురుతున్నారు. హారతుల్ని వెలిగించి గంట వాయించుకుంటూ ఒక చుట్టు తిప్పి క్షణం సేపు కొబ్బరి చెక్కల్ని దేవుడికి చూపిస్తూ 'పుచ్చేసుకో' అన్నట్లు తాళి చరిచి సగం చెక్కని బుట్టలోకి, సగం కాలిన కర్పూరాన్ని తపేళాలోకి పడేసి మిగతా చెక్కలో తులసీదళం పడేసి భక్తులకిచ్చేస్తున్నారు. పళ్ళెంలో దక్షిణలు ఖంగు ఖంగుమని ఎడతెరిపి లేకుండా పడుతున్నాయి. పూజారుల శరీరం నుండి చెమటలు కొబ్బరి నీటితో కలిసి రథం సందుల్లోంచి సన్నటి ధారలుగా

కారుతున్నాయి. కుర్రాళ్ళు రథాన్ని తోస్తూ తోస్తూ మెల్లిగా రథం క్రింది భాగంలోకి ఎక్కిపోయి సందుల్లోంచి కారుతున్న కొబ్బరి నీటిని తనివి తీరా తాగుతున్నారు.

బాజా భజంత్రీల మధ్యలో గ్రురాల, ఏనుగుల బుట్టబొమ్మలు తలల్ని ఆడించుకుంటూ వెనక్కీ ముందుకీ అడుగులేసుకుంటూ ఆడుతున్నాయి.

సాయంత్రం అవుతున్న కొద్దీ చుట్టు పక్కల పల్లెటూళ్ళ నుంచి జనం పొలాల్లో ఊడుపుల పనులు పూర్తి చేసుకుని తండోప తండాలుగా వచ్చి చేరుతున్నారు. రోడ్డుకిరుప్రక్కలా మిఠాయి దుకాణాలకీ, బండి దుకాణాలకి బేరం మంచి రద్దీగా వుంది.

గంగరాజు తన అనుచరులతో రథం ముందు నడుస్తూ రథాన్ని ఎక్కడ ఆపాలో, ఎప్పుడు కదలించాలో హుందాగా చేతి సౌంజ్ఞలతో ఆదేశిస్తున్నాడు. సంబరం మధ్యలో గంగరాజుక్కూడా మిత్రులు, శ్రేయోభిలాషులు మెడలో పూలదండలు వేసి నమస్కరిస్తు న్నారు. కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా వాళ్ళు జోడించిన చేతుల్ని తన రెండు చేతుల్తో పట్టుకుని కళ్ళకి అద్దుకుంటున్నాడు. మరికొందర్ని కౌగిలించుకుంటున్నాడు. ఈ సంవత్సరం మరీ వైభవంగా జాతర జరిపిస్తున్నారు అని ఎవరైనా అంటే "వెర్రోడా నేనెవడిని. అంతా పెద్దకళ్ళవాడి దయ!" అని మీసాల్ని చేత్తో దువ్వుకుంటూ అంటున్నాడు. జగన్నాథుణ్ణి 'పెద్ద కళ్ళవాడు' అని ముద్దుగా పిలవటం ఆయనకి సరదా అనడం కంటె ఒక విధమైన స్టైయిల్ అంటే బాగుంటుంది. దూరంగా యెవరైనా పరిచయస్తుడు కనిపిస్తే గబ గబ అంగలేసుకుంటూ వెళ్ళి "ఎక్కడికీ జారుకుంటున్నావ్. ఇది నా యింట్లో పెళ్ళా? మీ అందరిదీను. దేవుడి కార్యం రా, రా" అని వాడి కమీజునో, మెడ కండువానో పట్టుకుని చిరుకోపం నటిస్తూ జనం మధ్యలోకి ఈడ్చుకు వస్తున్నాడు. అది చూసి ప్రక్కవాళ్ళు నవ్వుతూంటే మహదానందం పొందుతున్నాడు. మధ్య మధ్య రథం యెక్కి చీమల బారుల్లా ముందుకు నడుస్తున్న జనాన్ని, యిరు పక్కల డాబాల మీద నుంచి ఇంటి కప్పుల మీద నుంచి జాత్రని చూస్తున్న జనాన్ని చూస్తూ గర్వపడుతున్నాడు.

"గంగరాజు బాబూ, మనం కాస్త జాగ్రత్తగా వుండాలి. ఎగస్పార్టీవాళ్లు మనలో కలిసే తిరుగుతున్నారు. అటు చూడండి. చూశారా అదే ఆ గళ్ళ చొక్కావోడు. ఆడు ఈ మధ్యనే ఎంకునాయుడు పటాలంలో చేరాడు. పట్నం నుంచి తెప్పించేడట ఎలక్షన్లకి ఎంకు నాయుడు."

"ఒరే, సాంబా! కొండంత మనిషివి నువ్వుండగా, అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు జగన్నాథుడు మన పార్టీ అయి వుండగా ఎంకునాయుడు ఎవడ్రా? ఝూటాగాడు!"

"తగవుకి దిగితే తల తీసేస్తాను. గాని, రాజుబాబు రెండు రోజుల్నించి ఎంకునాయుడు ఇటు ఢిల్లీకి అటు హైదరాబాదుకి తెగ ఫోన్లు కొడుతున్నాడట. రెండు మూడు రోజుల్లో ఎవడో నాయకుణ్ణి తెప్పించి ఎలక్షన్ మీటింగు పెడతాడట."

"పెట్టనీరా, నాయనా! జనం బఠానీలు నవులుతూ వింటారు. తరువాత ఇళ్ళకి పోతారు. ఆ వచ్చినవాడు మర్నాడు విమానం ఎక్కేస్తాడు. ఒరే, ఇది చాలా సంవత్సరాల నుంచి చూస్తున్నాం.

నాయకుల మాటలు నమ్మి ఓటేసిన వాడెవడ్రా? హరికథలు విని పాపాలు చెయ్యడం మానేస్తున్నార్రా? మనం కూడా మలి రథా యాత్ర నాడు అన్న సంతర్పణ చేయిస్తున్నాం. ముష్టివాళ్ళకు కాదు. ఊరు ఊరంతా రావాలి. అది సాక్షాత్తు జగన్నాథ ప్రసాదం. పూరీనుంచి జగన్నాథ ప్రసాదాన్ని కుండల్లో తెప్పించి అందులో కలిపాం అందాం. అన్నదానంతో పాటు వస్త్రదానం కూడాను. మరో రెండువేలు ఖర్చు అవనీ.... జగన్నాథ ప్రసాదం తిని, మనం పెట్టిన కొత్త బట్టలు కట్టుకుని పోలింగునాడు ఓటు వెయ్యమందాం, కాదు, ప్రార్థిద్దాం. అన్న ప్రసాదం అందులోనూ జగన్నాథ ప్రసాదం తిని మోసం చేస్తే కళ్ళు పోవూ? దేవుడా, తమాషానా? చచ్చినట్లు వేస్తారు. జగన్నాథ ప్రసాదం పెట్టినవాడికి ద్రోహం తలపెడితే ఆ పరంధాముడు ఆ పాపాత్ముల్ని ఎలాంటి చిత్ర విచిత్రమైన రోగాలకీ గురిచేస్తాడో - కుష్టు, క్యాన్సర్, పక్షవాతం లాంటి రోగాలతో భూమ్మీదే వాళ్ళు ఎలాంటి రౌరవాది నరకాల్ని అనుభవిస్తారో హరికథా రూపంలో మన పూజారి పెద్దకొడుకు వాళ్ళ నరనరానికి ఎక్కించేస్తాడు. దాంతో హడలెత్తిపోయి చచ్చినట్లు ఓట్లు వేస్తారు.

"పూజారికి పెద్ద కొడుకున్నాడేమిటి?"

"ఆడు చిన్నప్పుడే గొప్ప మెకానిక్‌గా తయారయాడంట. వాడి బాబు పెట్టెకి వేసిన తాళం తాళంలాగే వుండేది. లోపలి డబ్బులు మాయం అయిపోయేవి. వాడితో పడలేక పట్నంలో సంస్కృతం స్కూల్లో జాయిన్ చేశాడు. అక్కడ హరికథలు కూడా నేర్చుకున్నాట్ట! అదుగో రథం మీద గుర్రం ప్రక్కన కూర్చున్నాడు!"

"ఆ గుంటడా? ఆడికి కొంచెం మదపిచ్చి ఉన్నట్టుంది. ఆడోళ్ళ దగ్గర కొబ్బరికాయ అందుకుంటూ ఆళ్ళ రవికల్లోకి తొంగి చూస్తున్నాడు" అంటూ చెబుతున్న సాంబడు వెనకాల రథం దగ్గర గోలగా ఉంటే అక్కడికి పరుగున వెళ్ళేడు.

"తొయ్యండ్రా... ఆ! తొయ్యండెహె!.... ఇంకా... జోర్... జోర్సే! అటు లాగండి. ఆఁ రాయి అడ్డం పెట్టు!" అని జనం ఊపిరి బిగదన్ని రథాన్ని తోస్తున్నారు. రథచక్రాలు క్రీచుక్రీచుమంటూ నేలని రాసుకుంటూ కదలడం లేదు. పూజారులు క్రిందికి దిగి, హడావుడిగా రథం చుట్టూ తిరుగుతూ, తోస్తున్న వాళ్ళకి సూచన్లు యిస్తున్నారు. జనంలోంచి మరికొందరు చేతులుకలిపారు. చెమట్లు కక్కుకుంటూ తొయ్యలేక జనం గింజుకుంటు న్నారు.

సాంబడు రథం క్రిందిభాగంలోకి దూరాడు. అప్పటికే వడ్రంగి యిరుసుల్ని చక్రానికి అమర్చిన యినప చట్రాల్ని సుత్తితో కొడుతూ సరిచేస్తున్నాడు. "చక్రాల సందులో ఆవదం పొయ్యకపోతే యెలా?" అని విసుక్కుంటున్నాడు.

"ఒరేయ్ రథం యిరుసుల్లోనూ, చక్రాల సందుల్లోనూ ఆవదం బాగా పొయ్యండ్రా! బండి కందిని యెక్కించండ్రా, లమ్డీ కొడకల్లారా - అని నిన్నటి నుంచి మొత్తుకుంటున్నాను. అంతా హేళాపనే" అంటూ శివమెత్తినట్లు బూతులు గొణుక్కుంటున్నాడు సాంబడు.

'ఇంత ఖర్చు పెట్టి సంబరం చేస్తున్నాను. ఆదిలోనే ఏమిటీ అవాంతరం? రథం కదలడం లేదు! ఛీ, ఛీ!' అంటూ మనస్సులో హైరాణ పడిపోతూ మాటిమాటికీ కండువా సవరించుకుంటూ తల గోక్కుంటూ రోడ్డు ప్రక్కగా నిలబడి రథం వైపు ఆత్రుతగా చూస్తున్నాడు గంగరాజు.

"నాయనా, రాజుబాబూ! ధక్కువాడు రథం మీద కనిపించడం లేదు. ఆడు లే డేంటి? మరి, ఈ శుభకార్యానికి ఆడు లేకపోతే ఎలా? దేవుడికి దిష్టి తగిలిందేమో, రథం మొరాయిస్తోంది" అన్నాడు మెల్లగా ప్రక్కనే నిల్చున్న ముసలాయిన.

"అవును, ధక్కువాడు ఎక్కడ? కనిపించలేదేం? వాడ్ని పిలిపించండి!" అని అందరూ గంగరాజు చుట్టూ చేరారు. ధక్కువాడి పేరు వినగానే ఎవరో విఐపి పేరు విన్నట్టు అక్కడున్న యువకుల్లో, కుర్రాళ్ళలో చిన్న సంచలనం బయలుదేరింది. ఒక్కసారి అందరూ అంతవరకూ పట్టించుకోని ధక్కువాడి గురించి మాట్లాడుతున్నారు.

జగన్నాథుడికి బూతులంటే మహాప్రీతి. చరాచర ప్రకృతి భారాన్ని తనలో ఇముడ్చుకుని మోస్తున్న మదన మోహనుడికి, బూతు పదం చెవిన పడితే చాలు. మహదానందంతో ఉప్పొంగిపోయి రతి సుఖ స్మృతులతో దూది పింజలా తేలిపోతూ పరవశించి పోతాడు. రథం మీద బూతు పాటలు పాడేవాణ్ణి 'ధక్కువాడు' అంటారు. ఆ పాటలు సూటిగా, మోటుగా కటువైన బూతులతో నిండి వుంటాయి. సాధారణంగా ఆ పాటలన్నీ ఒరియా భాషలో ఉంటాయి. ఆ పాటలు రాను రాను ప్రాంతీయత సంతరించుకొని ఒరియా, తెలుగు మిశ్రమంగానూ, ధక్కువాడి స్వకల్పితమైన తెలుగు బూతులతోనూ నిండి వుంటాయి. అది వాళ్ళ తాత తండ్రుల నుంచి వంశ పారంపర్యంగా వస్తున్న వృత్తి విద్య.

"పూజారిగారూ, అన్నీ నేనొక్కణ్ణే చూసుకోవాలంటే ఎలా చచ్చేది చెప్పండి! దేవునికి సంబంధించిన విషయాలన్నీ మీరు చూసుకోవాలి గాని. ఆ ధక్కువాణ్ణి పిలిపించడం మానేశారు. త్వరగా పిలిపించండి."

గత రెండేళ్ళుగా రథ జాత్ర లేకపోవడంతో ధక్కువాడి సంగతే మరిచిపోయాడు పూజారి.

వెంటనే ఒక కుర్రాడు జనాన్ని తోసుకుంటూ గాలిలా ధక్కువాడి కోసం పరుగెత్తాడు.

గంగరాజు, గబ గబ రథం దగ్గరికి వెళ్ళి గజ గజ వణికిపోతూ లెంపలేసుకుంటూ "జగన్నాథ స్వామీ, పెద్ద కళ్ళవాడా, నయన పథగామీ, దీనబంధో, అపచారం జరిగిపోయింది. ఏమిటిలా ఆగిపోయారు. ధక్కువాణ్ణి తీసుకొస్తున్నారు. రథం కదిలించండి!" అని రథానికి ఎదురుగా సాష్టాంగ పడిపోయేడు.

జగన్నాథ ప్రభుకీ జై! బోలో, జగన్నాథ్ కీ జై! అని ఒక్కసారి జనం "జై" కొట్టేరు. అంతవరకూ ఆగిపోయిన బాజాల్ని తిరిగి మ్రోగిస్తున్నారు. రథం మీద పూజార్లు కొబ్బరి కాయల్ని కొట్టడం తిరిగి మొదలు పెట్టారు.

"బాబూ, ధక్కువాడు రానంటున్నాడు. సాక్షాత్తు జగన్నాథస్వామే రథం దిగివచ్చి బ్రతిమాలినాగాని రానంటున్నాడు" అన్నాడు; ధక్కువాడి కోసం వెళ్ళి తిరిగొచ్చిన కుర్రాడు ఒగర్చుకుంటూ.

"తాగున్నాడేంట్రా?" ప్రశ్నించాడు పూజారి.

"అలాగే వుందండి. బ్లడీ భంచోత్. దేవుడి తరఫున నువ్వు వస్తావుట్రా, లింగు లింగుమంటూ! గెటవుట్!" అని గసిరేశాడండి.

"సరిపోయింది! ఈ జాతి తక్కువ నా కొడుకుని నేనే స్వయంగా వెళ్ళి బ్రతిమాలాలి కాబోలు!" అన్నాడు మనస్సులో చీదరించుకుంటూ గంగరాజు.

"ఆనవాయితీ సార్. తప్పుతుందా. వాళ్ళు జాత్రముందు అలగడం. ధర్మకర్తలు వెళ్ళి బ్రతిమాలి తీసుకురావడం ఆచారం. ఇంకా నయం, వీడి తండ్రి; మీ తండ్రిగారు పల్లకీ తెస్తేనే గాని రాననేవాడు!" అన్నాడు పూజారి.

"సరే, మీరూ రండి నాతో. ఇక్కడ తతంగం సాంబడు చూస్తూ వుంటాడు. ధక్కువాడికి కొత్త బట్టలు కొనాలి కాబోలు, కుర్రాడిని పంపించి తెప్పించండి" అని జేబులో డబ్బు తీసి పూజారికి ఇచ్చాడు.

"ఒరే, అబ్బీ చూడు! కొత్త పంచ, కండువా, గాపంచా ఈ మూడూ బజార్లో కొనుక్కుని తిన్నగా ధక్కువాడింటికి వచ్చేయి. అక్కడ మేం వుంటాం" అని కుర్రాడ్ని పురమాయించి తోలాడు పూజారి.

గంగరాజు, పూజారి ధక్కువాడి ఇంటికి బయలుదేరారు.

ధక్కువాడి పూరి గుడిసె ఊరవతల వుంది. ఇంటిచుట్టూ కుళ్ళు కాలవల కంపు. ప్రక్కనే పాడు పడిపోయిన చెరువు వుండడం వల్ల ధక్కువాడి మట్టికొంప ఎల్లప్పుడూ తేమతేమగానే వుంటుంది. నాచు వాసన. పెల్లలు ఊడిన మట్టి గోడలు మసిబారి వున్నాయి. వాటి మధ్యలో అక్కడక్కడ తేమకి నాచు పట్టిన ఆకుపచ్చని చారికలు. చూరులు జారిన గుడిసెకి మాసికలు వేసినట్లు ఇంటి పైకప్పు మీద దబ్బా రేకులు అక్కడక్కడ అమర్చి వున్నాయి.

ధక్కువాడు ఆ చీకటి కొంపలో భార్యతో కాపురం వుంటున్నాడు. ఏభై సంవత్సరాలు దాటిన వాడు. దరిద్రంతోనూ, రోగాలతోనూ నలిగిపోయి అరవై సంవత్సరాలు పై బడ్డట్టు కనిపిస్తాడు. ఒక్కగానొక్క కొడుకు కూడా నెల రోజుల క్రితం రోగంతో తీసుకుని తీసుకుని చచ్చిపోయాడు. ఆ దెబ్బకి ధక్కువాడు వ్రేళ్ళు దొలిచేసిన చెట్టులా మ్రోడువారిపోయాడు. వాడి ముఖం తరతరాల నుంచీ జీర్ణించుకుపోయిన దరిద్రంతో ముడతలు దేరి, బీటలు తేరిన ఎడారిలా వుంది. కూలిపని చేసి పొట్ట నింపుకుంటాడు. వాడి తాతలు, తండ్రులు అందరూ ధక్కువారే. అందరూ ఆగర్భ దరిద్రులే. అలానే చచ్చారు. వైద్య విద్యార్థుల ముందు మార్చురీలో బల్లమీద శవం ప్రాముఖ్యత సంతరించుకున్నట్లు, ఏడాది కొకసారి రథయాత్రకి ధక్కువాడికి ప్రాముఖ్యం

లభిస్తుంది. ఆ రోజు వాడు తిట్టిన బూతు తిట్లకు పదో పాతికో కట్నం రూపంలో ముడ్తుంది. కొత్త బట్టలు దొరుకుతాయి. ఆశేష జనాన్ని ఆనందంతో ముంచెత్తిన ధక్కువాడు ఆ మర్నాడు తిరిగి విషాద తెరల మాటుకి వెళ్ళిపోతాడు.

ధక్కువాడు పొయ్యి కుదురికి చారబడి కాళ్ళు చాచుకుని కూర్చున్నాడు. వాడి తల నిషామత్తులో ఉరితీసిన తలలా ముందుకు వేలాడుతోంది. వుండుండి దాన్ని అతి కష్టంగా, బరువుగా ఎత్తడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. చెమటతో తడిసిన జిడ్డు మొహంలో నుంచి వాడి కళ్ళు ఆరిపోతున్న నిప్పు కణికల్లా జేవురించి వున్నాయి.

"ధక్కువా... ధక్కువా... ఒరేయ్ ధక్కువా!"

"ఊ........" అని గంభీరంగా మూలిగి, భారంగా తలెత్తుతూ గుమ్మం దగ్గర నిలబడ్డ గంగరాజును చూశాడు. కళ్ళు పెద్దవి చేసి, పెదాల్ని సగం విప్పి తీక్షణంగా దెయ్యం పట్టినట్లు అదేపనిగా చూసి చూసి, ఒక్క ఊపున బలం కూడగట్టుకుని స్ప్రింగు లేచినట్లు చెంగున లేచి పక్కనున్న కుండల్ని తన్నేసుకుంటూ, తూలిపోతూ, తమాయించుకుని నిల్చుని; శివమెత్తినట్టు వెనక్కి ముందుకి ఊగుతున్నాడు ధక్కువాడు.

"ఒరేయ్! పద... పదరా... రథం ఆగిపోయింది. త్వరగా బయలుదేరు!" అని హెచ్చరించేడు గంగరాజు. ఈ అలికిడికి పెరట్లో పని చేసుకుంటున్న ధక్కువాడి పెళ్ళాం ఆదెమ్మ గబగబ వచ్చి "దండాలు బాబుగారు. ప్రొద్దుటనుంచి తెగ తాగేసి తిరుగుతున్నాడు. వారం రోజుల్నుంచి మరీ ఎక్కువైపోనాది. తిండి తినడం మానేసి కొడుకుని తల్చుకుంటూ, ఏడ్చుకుంటూ, తాగుకుంటూ, తిరుగుతున్నాడు. కూలికెళ్ళడు. ఎళ్ళినా డబ్బులింటిలో ఇవ్వడు, పస్తులుంటున్నాం. ఇదిగో, ఇటు ఇనుకో; బాబు లొచ్చారు. జాతరకెళ్ళెల్లు!" అని తూలుతున్న మొగుడ్ని కుదుపుతూ అంది.

"జాత్తర... ఊహ్?" అని క్రింది పెదాన్ని వికృతంగా కదిలించుకుంటూ నవ్వాడు. "నెలరోజుల క్రితం నా కొడుక్కి స్మశానంలో పెద్ద జాతర చేశాను. ఈ రోజు దేవుడికి జాత్తర పట్టిస్తాను. ఓ! గంగరాజు బాబు! దరమకర్త!! దండాలు బాబయ్యా... పతాసులో వున్నాను, చమించాల!"

"ఏటి, బాబులొస్తే మరియాద లేకండా? పద, పద!" అంటూ చీదరించుకుంది ఆదెమ్మ.

"బాబులొస్తారే! ఎవడి బాబు కోసం? రెండేళ్ళనించి నేను సచ్చానో వున్నానో పట్టించుకోలేని బాబులు, ఈయేళ యెందుకొచ్చారే? ఆల్లవసరం... నేను... అంటే, నేను! ఈ ఏళ రాజా! నాన్నేకపోతే రథం కదలదు. నేను బూతుల మాస్టర్ని, మా తాతల నాటి నుంచీ ఈ దేవుణ్ణి తిడుతున్నాం. ఆ దేవుడు నా కొడుక్కి తిట్లంటే మహా సరదా. కులాసా యెక్కిపోయి జాతర చేసినోళ్ళకి వరాలిచ్చేస్తాడు. ఆళ్ళ ఇంటిలో లచ్చిందేవి దూరిపోద్ది. తిట్టిన నా కొడుకులం మాకు చేతిలో బొచ్చి, నోట్లో బెద్ద! ఇదండీ న్యాయం. మా తాత! ఆడికి గుర్రం ఎక్కించి

తీసుకెళ్ళేవోరట జాతరకి... ఇంట్లో పిల్లులు తొంగుండేవి... ఆడు ఊరంతా అప్పులు చేసి చేసి రైలుకింద బుర్రెట్టిసినాడు... మా బాబు... ఏటి, మా బాబు! బా..." అని నోటిలోని మాట నోటిలోనే వుంది; భళ్ళున కక్కేశాడు. సారా కంపుతో ఇల్లు రేగిపోతోంది.

"ఒరే, ధక్కువా నా కొడకా! స్నానం చేసి రారా! బాబు కొత్త బట్టలు కొని తెచ్చేడు. కట్టుకొని తొందరగా బయలుదేర్రా, నా కొడకా!" అని పూజారి గర్జించేడు.

"కొత్త బట్టలా, ఓల్‌రైట్!" అని కుర్రాడు తెచ్చిన బట్టల్ని అందుకున్నాడు.

"మరి కట్నం?"

"ఒరేయ్, నీకు పుణ్యముంటుంది; వేగంగా కదల్రా బాబూ... ఇదుగో ఇరవై!" అంటూ రెండు పది రూపాయల నోట్లుని తీసి ధక్కువాడి చేతిలో పెట్టబోయాడు గంగరాజు. ధక్కువాడు చెయ్యి వెనక్కి లాక్కొని నోట్లవైపు తేరిపారజూచి "నో, నో! ఫిఫ్టీ డాలర్స్, ఏభై. లేకపోతే నేను రానె హోయ్!" అని అమాంతం చతికిలబడిపోయి మఠం వేసుకుని యథాప్రకారం తలని భారంగా వాల్చేసి కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

"మందు ఎక్కువయిపోయింది .ఇంగ్లీష్ మొదలు పెట్టేడు. అమెరికన్ డాలర్స్ కావాలట!" అని పూజారి ఫకాలున నవ్వి గంగరాజువైపు చూశాడు.

"ఇంగ్లీషులోనే తిడతాను... ఫకాఫ్..."

"ఇదుగో ఆదెమ్మా, వీణ్ణి పెరట్లోకి తీసికెళ్ళి తరవాణీ పట్టించి నాలుగు బిందెల నీళ్ళు దిమ్మరించు; నిషా వదిలిపోతుంది!" అని పూజారి పురమాయించేడు.

"పట్టుపూరాగా ఒగ్గేస్తుందండి, మరి ఫిఫ్టీ... ఏభై?"

"ఇందరా, దొంగనా కొడకా. వేగంగా తయారవు" అని మిగతా ముప్పయి కలిపి, మొత్తం ఏభై చేతిలో పెట్టాడు గంగరాజు.

"మీరెళ్ళండి బాబూ, సిటంలో ఈణ్ణి తయారుచేసి పంపుతాను!" అని ఆదెమ్మ ధక్కువాణ్ణి లేవనెత్తి పెరట్లోకి తీసికెళ్ళింది.

"రాజుగారూ, మీరిక్కడే వుండండి. నేను వెళ్ళి మంగలి బాజాని, పూలదండల్ని పంపిస్తాను. దగ్గిరుండి మీరు తీసుకురండి" అని గబ గబా వెళ్ళిపోయాడు పూజారి.

తూలుతున్న ధక్కువాడి జబ్బ పట్టుకుని పెరట్లోకి తీసుకెళ్ళింది ఆదెమ్మ. గిన్నెడు తరవాణి తాగించింది. పుల్లటి తరవాణి తాగి ఆ పులుపుకి మొగమంతా పులిసి పోయినట్లు వికృతంగా చిట్లించుకుంటూ బ్రేవ్ మని త్రేన్చాడు.

"ఇక్కడకూకో, నీళ్ళు గుమ్మరిస్తాను."

"ఇక్కడ కాదు... అక్కడ. నా కొడుకు శవాన్ని స్నానం చేయించిన దగ్గరే నాకూ నీళ్ళు పొయ్యి!" అని రుద్ధకంఠంతో తడబడుతూ వెళ్ళి కూర్చున్నాడు. కొడుకు మాట ఎత్తగానే గుండెల్లో

వస్తున్న దుఃఖాన్ని పెదాల్తో బిగబట్టి దిగమింగుకుంటూ జలజలా రాల్తున్న కన్నీటిని చేత్తో తుడుచుకుంటూ ఢక్కువాడికి స్నానం చేయిస్తోంది ఆదెమ్మ.

"ఏటే, ఏడుస్తున్నావా? నోర్ముయ్యహే!... ఆడు అన్ని బాధల్ని పూరాగా ఈ భూమ్మీద ఒగ్గేసి ఎల్లిపోయేడు... ఇక నీ సావూ నా సావూ చూడు.... నువ్వు తిన్నావే? తినలేదు కదూ. ఇంట్లో నూకల్లేకపోతే, ఈరిగాడి పెళ్ళాన్ని ఒన్నం అడుక్కుని తినలేకపోయావా?"

"ఇంట్లో మొగోడు సరిగ్గా నేడని అందరిళ్ళ కెళ్ళి అడుక్కోమంటావా. నీ దగ్గర ఏభై రూపాయలు ఇలాతే. మనం తిన్నా తినకపోయినా ముందు అప్పులోళ్ళ సంగతి చూడు. బజార్లో పట్టుకుని నన్ను నానా తిట్లు తిడతన్నారు."

"అప్పులు చెయ్యడం, తిట్లు తినడం, పస్తులుండటం మనకలవాటేనే. ఈ అప్పు తీరిస్తే మళ్ళీ మరో అప్పు. అప్పుడెక్కడ్నించి వస్తయి పైసాలు. ఈరోజు నేను రాజా... ఈ రోజు పోతే రేపు మరి నాకు లేదు. జాతర, జగన్నాథ జాతర. ఫుల్గా ఫతాసు కొట్టేస్తాను. నువ్వూ చుక్కేసుకోయే, అన్ని బాధలూ ఎగిరిపోతాయి. మాంఛి ఫోర్సు వస్తాది. ఎవడైనా అప్పు తీర్చమని అడిగితే ఎగిరి గుండెల మీద తన్నెయి."

"ఏటీ గాచారం! తిండికి లేక సస్తుంటే తాగుతానంటావేటి?"

"సవ్వు... సవ్వు తొత్తు కూతురా... ఇప్పుడే సావు."

దూరంగా బాజాల మ్రోత. రాను రాను సన్నాయి మేళం, జే గంటలు దగ్గరవుతూ వచ్చి ఢక్కువాడి ఇంటి ముందర ఆగాయి. చుట్టుప్రక్కల వాళ్ళు ఇంటిముందు గుమిగూడేరు.

"బాజాలు వెళిపొచ్చేయి. త్వరగా బయలుదేరు!" అని ఆదెమ్మ ఢక్కువాడి ఒళ్ళంతా తుడిచి కొత్తబట్టలు కట్టించింది.

ఢక్కువాడు తెల్లటి కొత్త పంచ కట్టుకున్నాడు. కొత్త తలపాగా చుట్టేడు. కండువా నడుంకి బిగించి కట్టేడు. చేతి కర్రకి రంగు గావంచ కట్టి యెత్తి పట్టుకుని గుమ్మంలోంచి బయటకు వచ్చి వాకిట్లో నిల్చున్నాడు.

ఢక్కువాడు అలా పైకి రాగానే ఒక్కసారి వాయిద్యాలు తారాస్థాయి నందుకున్నాయి.

గంగరాజు స్వయంగా ఢక్కువాడి కాళ్ళు కడిగి మెడలో పూలదండ వేసి నమస్కరించేడు.

"జై, జగన్నాథ మహాప్రభూకీ, జై!" అని గంగరాజు అరుస్తూ బయలుదేరమని ఢక్కువాడికి స్వాగతం పలికేడు.

ఢక్కువాడు రథయాత్రకి బయలుదేరాడు.

ముందు సన్నాయిమేళం, ఇరుప్రక్కలా జేగంటలు, ప్రక్కగా గంగరాజు.

గావంచా కట్టిన గొడుగు కర్రని కుడిచేత్తో పట్టుకుని, మెడలో పూలదండలు ఊగుతుండగా కాలి మడమలలో స్ప్రింగులున్నట్లు ఎగిరెగురుతూ హుందాగా నడుస్తూ రథం దగ్గరకి బయలుదేరాడు. ఢక్కువాడ్ని సగం దూరం సాగనంపి ఆదెమ్మ తిరిగి వచ్చేసింది.

"ధక్కువాడొచ్చేడు! ధక్కువాడొచ్చేడు!" అంటూ జనం గోల గోల చేసుకుంటూ వాడ్ని చుట్టుముట్టేరు. వాడిమీద పడిపోతున్నారు. వాళ్ళందర్నీ పక్కకు నెడుతూ నిచ్చెన వేసి ధక్కువాడ్ని రథం మీదికి ఎక్కించేరు. దూరంలో వున్న జనం తోసుకుంటూ జనసమ్మర్థంలో నించి ముందుకు రాలేక, ఇంటిఅరుగుల మీదికి ఎక్కిపోతూ ఎగబడి చూస్తున్నారు. తండ్రులు పిల్లల్ని భుజాలమీద ఎక్కించుకుని ధక్కువాడ్ని చూపిస్తున్నారు. ధక్కువాడు దేవుడికి సాష్టాంగపడి లేచాడు. శఠగోపం పుచ్చుకొని పూజారి ఇచ్చిన తులసి ప్రసాదాన్ని నోట్లో వేసుకున్నాడు. పూజారి వాడితలపాగాకి సన్నటిపూలదండని తగిలించాడు. ధక్కువాడు రథం ముందుకు వచ్చి ఒక్కసారి జనాన్నంతా కలయజూశాడు. ముఖంమీద పూలదండ ఊగులాడుతోంది. నడుం మీద చెయ్యి ఆనించి గొడుక్కర్రని ఆకాశం వైపు ఎత్తి చూపుతూ విచిత్ర భంగిమలో క్షణంసేపు నిలబడి "ఆపండి... బొందొకారో..." అని వాయిద్యాల వాళ్ళవైపు అరిచాడు. వాయిద్యాల్ని ఆపుచేశారు. జనమంతా నిశ్శబ్దంగా ధక్కువాడివైపు తదేకదీక్షతో చూస్తున్నారు.

"తైతైతకతైతై.. తెతైతకతైతై" అంటూ సంకీర్తన మేళగాళ్ళని గొడుగు కర్రని ఆడిస్తూ హెచ్చరించేడు.

"ధింధింతకధింధిం... ధింధిం తకధింధిం" అంటూ మృదంగాల్ని వాయిస్తూ ఎగరెగుతురూ జవాబు చెప్పేరు.

"ఢైంయ్... ఢైంయ్... తక...ఢైంయ్... ఢైంయ్" మంటూ జేగంటల్ని వాయిస్తూ, ఇరుప్రక్కలా నిల్చున్న జేగంటల వాళ్ళు వంతవాయింపు వాయించేరు.

"రా ధా ఢీకా ఢీకాయిలా! మహా ప్రాంకొరొ కొండియా... నపాయిలా... తైతైతక తైతై... ఆహ్హా ఆహ్హా... తకతైతై" అంటూ అర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో వలయాకారంగా నడ్డి తిప్పుకుంటూ రథంమీద గెంతుతున్నాడు ధక్కువాడు. లయబద్ధంగా కింద మృదంగాలు, పైన జైగంటలూ వాయించుకుంటూ ధక్కువాడ్ని అనుసరిస్తూ తక్కినవాళ్ళు నాట్యం చేస్తున్నారు.

బూతు పేలింది. జగన్నాథ రథచక్రాలు కదిలేయి.

ఆ పాటకి అర్థం యేమిటన్నట్లు ప్రక్కనున్న పూజారికి సౌంజ్ఞ చేశాడు గంగరాజు. ఒరియా భాష తెలిసిన పూజారి గంగరాజు దగ్గరగా వెళ్ళి "జగన్నాథ రథం వెనక్కీ ముందుకీ ఊగుతోంది. ఎంత వూగినా మొండి జగ్గడి "మొండి!" అందడం లేదు, అని మధ్య మాటల్ని గంగరాజు చెవిలో గొణిగాడు. గంగరాజు ముసిముసి నవ్వుల్ని నవ్వుకుంటూ మీసాల్ని చేత్తో దువ్వుకుంటూ సంబరంతో పాటు ముందుకు నడుస్తున్నాడు.

ఆముదంతో నిండిన రథచక్రాలు సాఫీగా ఉల్లాసంగా కదుల్తున్నాయి.

ధక్కువాడు మరోపాట అందుకున్నాడు.

"జెండా రథమెక్కింది.

చుక్క నింగెక్కింది

శ్రీ కృష్ణుడి చెల్లెమ్మకి దూలెక్కింది;

తైతైతకతైతై!" అంటూ గొడుగు కర్రని ఎత్తిపట్టుకుని ఎడం చెయ్యి నడ్డిమీద ఆనించి భరతనాట్య భంగిమలో రథం దద్దరిల్లిపోయేట్లు గెంతుతున్నాడు. జనం గొల్లున నవ్వు తున్నారు. కుర్రకారు కిర్రెక్కిపోతూ ధక్కువాడి ఆటకు లయగా ఈలలు వేస్తున్నారు.

రథం జోరు పుంజుకుంటోంది. బూతు పాటలకి హుషారెక్కిన జనం మరింత ఉత్సాహంతో రథాన్ని తోస్తున్నారు. ఆకాశంలో మబ్బులు ఉంగలు చుట్టుకుంటూ భారంగా నడుస్తున్నాయి. రథశిఖరాగ్రాన అమర్చిన నీలిచక్రం దూరం నుంచి మబ్బులోంచి దూసుకువస్తున్న సుదర్శనంలా వుంది.

కొబ్బరి కాయలు వందల సంఖ్యలో పెఠేలు పెఠేలుమని పగులుతున్నాయి.

కర్పూర హారతి కాంతుల్లో నేత్రోత్సవంలో కొత్త రంగులు దిద్దుకున్న వనమాలి నవకళే బరంలో ప్రతిఫలిస్తున్నాయి. ధక్కువాడి బూతుపాటకి కైపెక్కిపోతున్న సుభద్రాదేవి సిగ్గుతో ఫల్గుణుడి వైపు ఓరగా చూస్తోంది. విజయుడు జవనాశ్వాల్ని నురగలు కక్కేలా పరిగెత్తిస్తూ తన సారథ్య నైపుణ్యాన్ని ప్రియురాలిముందు ప్రదర్శిస్తున్నాడు.

బూతు పాటలకి కొత్త శక్తిని పుంజుకుంటున్న రథం జోరుగా పరుగెత్తుతోంది.

"యమునాతీరే... కుంజా బిహారీ..." అని ఆడదానిలా సిగ్గుతెరలు ముంచుకొస్తున్నట్లు బుగ్గమీద వేలు పెట్టుకుని వయ్యారం ఒలికిస్తూ పృష్ఠభాగాన్ని జనంవైపు తిప్పి ఆడించుకుంటూ గుండ్రంగా తిరుగుతున్నాడు ధక్కువాడు. ఈ పాటలో భాష సరిగ్గా అర్థంకాక పేలలేదు. కాని వాడి నాట్యభంగిమ చూస్తున్న జనం ఆ పాటలో నిగూఢమైన చాలా పెద్ద బూతు వుండి వుంటుందని నిశ్చేష్టులై చూస్తున్నారు.

"ఏమిటండోయ్, పూజారిగారూ; ఇదేదో తమాషాగా వుందీ అట! ఇంతకీ ఏమంటాడు?"

"యమునా సైకతాల్లో విరబూసిన పొగడ చెట్టు మాటున రాధ – గోపాల దేవునిపై నుంచి పుంభావ కేళీ సలుపుతోంది!" అని కిసుక్కున నవ్వేడు పూజారి.

"ఆఁ?" అని అర్థంకాక మరికాస్త వివరంగా చెప్పమన్నట్లు చూశాడు గంగరాజు పూజారివైపు.

"ప్చ్, అదేనండి; ఉపరతి! అబ్బా" అని గంగరాజు దగ్గరగా వెళ్ళి "కృష్ణుడి మీద రాధ ఎక్కి పోతోందండీ!"

"అమ్మగాడిద కొడుకు!" అంటూ రాధా మాధవుల రాసకేళీ బంధనాల్ని వూహించుకుంటూ ధక్కువాడ్ని మనస్సుల్లో శ్లాఘించుకుంటూ వెనక్కి తిరిగి రథం మీదికి చూశాడు గంగరాజు. మదవతీ మోహనుడి ముఖం రసికావేశంలో చిరుచెమటలు పట్టినట్టు కొబ్బరి నీటి బొట్లతో నిండి వుంది.

ధక్కువాడు పాటలు పాడుతూ రకరకాలుగా గెంతుతున్నాడు. ఒక్కొక్కసారి గుర్రంలా ట్రాటింగ్ చేస్తున్నాడు. మరోసారి కోతిలా యెగురుతున్నాడు. మధ్య మధ్యలో రథంవెనక్కి వెళ్ళి కుర్రాళ్ళతో సారా తెప్పించుకుని తాగుతున్నాడు. ఒక చిన్న సీసాని జేబులో పెట్టుకున్నాడు. రాను రాను చిన్న తూలుడు ఆరంభమయింది. తమాయించుకుని పాడుతున్నాడు. జారిపోతున్న పంచను యెగగట్టుకుంటూ గెంతుతున్నాడు. అంతకంతకీ ధక్కువాడికి జనం మసక మసగ్గా కనిపిస్తున్నారు. సడన్‌గా ష్రిల్ వాయిస్‌తో రాగం అందుకున్నాడు. చెవుకి చెయ్యి ఆనించి ఎడంకాలు ముందుకి దన్నుబెట్టి జనంలో ఆడవాళ్ళవైపు తిరిగి కనుబొమ్మ లెగరేస్తూ చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూ,

"పెద్దా పెద్దా కళ్లోడు

కాళ్ళు లేని కుంటోడు

మొండి చేతులోడు

దేవుణ్ణి అన్నాడు – దగ్గరికి రమ్మన్నాడు (ఆడవాళ్ళ వైపు కన్నుకొట్టాడు)

పసందైనా పడుచుగుంట పరికిణీ ఎత్తి చూపిస్తే

పసలేక చతికిల బడ్డాడే!... "తైతైతక తైతై" "తైతై తక తైతై" తైతై తక తైతై" అంటూ రెట్టింపు ఉద్వేగంతో ఆడవాళ్ళ వైపు చూసుకుంటూ ఎగురెగురుతూ గంతులేస్తున్నాడు. ఆడవాళ్ళు సిగ్గుతో తలవొంచుకుని కిసుక్కుమని నవ్వుకుంటున్నారు. ఒకరినొకరు సిగ్గుతో పట్టేసుకుని ముఖాల్ని దాచుకుంటున్నారు. జనంలో ఈలలు... నవ్వులు... పల్లంలో రథం ధడ ధడమని పరుగెత్తుతోంది.

రథంమీద ఆడుతున్న ధక్కువాడు బేలన్స్ తప్పి తూలిపోయి ప్రక్కనున్న పూజారి మీద పడ్డాడు.

ఇదంతా క్రింద నుంచి చూస్తున్న గంగరాజు "సాంబా, ఈ ధక్కువాడు తాగేసినట్టు న్నాడు, మళ్ళీ రథంమీద నుంచి పడిపోగలడు. వెళ్ళివాడ్ని రథం దింపరా, నాయనా!" అని సాంబడ్ని పంపిస్తూ వుండగా రథం దగ్గర చిన్న గందర గోళం మొదలైంది. జనం ఘర్షణ పడుతున్నాడు. సాంబడు పరుగెత్తాడు.

ఇందాకట్నించీ సంబరంలో తిరుగుతున్న గళ్ల చొక్కావాడు ఆ తగవులాటలోంచి గబగబా రథం ఎక్కిపోయి "లంజకొడకల్లారా, ఇది సంబరమా, సానిమేళమా?" అని పూజారి పెద్ద కొడుకుని చొక్కా పట్టుకొని లాగి గూబ చెళ్ళు మనిపించాడు. "కొబ్బరి కాయలు అందిస్తున్న ఆడవాళ్ళ చేతులు పట్టుకుంటావా? నీకు అప్పచెల్లెళ్ళు లేర్రా?" అని వాడిమీద హూంకరిస్తున్నాడు.

జనంలో త్రొక్కిసలాట ప్రారంభమైంది. అందరూ రథం దగ్గరకు పరుగెడుతున్నారు. రథం మీద పూజార్లు గళ్లచొక్కా వాడిని అడ్డుకుంటూ పూజారి కొడుకును విడదీస్తున్నారు. పూజారి కొడుకు వాళ్ళని తోసుకుంటూ "రౌడీవెధవా, నన్ను అనవసరంగా కొడతావుట్రా?

నేను ఆడవాళ్ళ చేతులు పట్టుకోవడం నువ్వు చూశావురా? గంగరాజు బాబూ, వీడు నన్ను చంపేస్తున్నాడండీ, బాబోయ్!" అని రథం మీదకెక్కి గళ్ళ చొక్కావాణ్ణి అమాంతంగా జుత్తుపట్టుకుని క్రిందికి ఈడ్చు కొచ్చాడు.

"ఆడవాళ్ళని అల్లరి పెడుతూంటే చూస్తూ ఊరుకోవాలిరా?" అని గళ్ళచొక్కా పార్టీవాళ్ళు అయిదారుగురు తగువుకి దిగేరు.

"అందరూ ఆగండి. వాడు ఆడవాళ్ళ చెయ్యి పట్టుకోవడం మీలో ఎవరు చూశారు? ఏ ఆడకూతురు చెయ్యి పట్టుకున్నాడో వచ్చి చెప్పమను!".

"ఏ ఆడదైనా ముందుకు వచ్చి చెప్తాదేంటి. నేను నా కళ్ళతో చూశాను. మర్యాదగా వదులు!" అని సాంబడి మీద గళ్ళ చొక్కావాడు విరుచుకుపడ్డాడు.

"దొంగనాకొడకా, సంబరం భగ్నం చేయడానికి పితూరీ లేవదీస్తున్నావా? ఇది దేవుడికార్యంరా! జాత్ర జరగనీకుండా రెండు సంవత్సరాలు దేవుణ్ణి కోర్టుకెక్కించార్రా. కమ్‌జాతి నా కొడకల్లారా, కుష్ఠు రోగం పడి చస్తార్రా! ఎంకునాయుడు ఎంగిలి కూడు కతికి జగడానికి వస్తావా? కాసుకో! అంటూ డొక్కలో బలం పూర్తిగా వొక్క తన్ను తన్నాడు. అంతే. తలావొక తన్ను చేతికొచ్చిన దెబ్బ. క్రిందపడేసి యీడ్చి యీడ్చి తంతున్నారు. వాడి పార్టీవాళ్ళు అంగబలం చాలక మెల్లగా జారుకున్నారు. "ఆగండి!" అన్న గంగ రాజు కేకతో వాణ్ణి కొట్టడం ఆపు చేశారు. గంగరాజు వాడి కాలరు పట్టుకొని లేవదీసి జనంలోంచి గెంటుకుంటూ పక్కకి తీసుకెళ్ళి "బతికి పోయావు, ఫో!" అని వదిలేశాడు. గళ్ళ చొక్కావాడు దెబ్బలతోనూ అవమాన భారంతోనూ రొప్పుకుంటూ, వొళ్ళు దులుపు కుంటూ "నన్ను కొడతారు కదూ, మీరంతా? సరే" అని హెచ్చరిస్తూ తూలుకుంటూ జనంలో నుంచి వెళ్ళిపోతున్నాడు.

"పాతేస్తాను, నా కొడకా!" అని వాణ్ణి వెంబడిస్తున్న సాంబడ్ని "ఊఁ" అని సౌంజ్ఞతో ఆపు చేశాడు గంగరాజు. "జాత్ర కానీయండి - ఊఁ - రథం కదిలించండి!"

సాంబడు ఎగస్పార్టీ వాళ్ళమీద కసితో మరింత బిగ్గరగా గొంతెత్తి "జై, జగన్నాథ మహాప్రభూకీ, జై! - బోలో జగన్నాథ్‌కీ జై" అని చెయ్యిమీద కెత్తి తిప్పుతూ, రథాన్ని కదిలించమని సౌంజ్ఞ చేశాడు. రథం కదిలింది - సంబరం తిరిగి ప్రారంభమైంది.

బాజాలు, జేగంటలు మ్రోగుతున్నాయి. ఈ సందడిలో ధక్కువాడు ఎప్పుడోగాని క్రిందికి దిగిపోయేడు. అందరి మధ్య నుండి తోసుకొస్తూ "ఆపండి, బంద్ కరో! హోల్డాన్!" అని గట్టిగా అరిచాడు. అందరూ మూగుతున్నారు. ధక్కువాడు జేబులోంచి సీసా తీసి డగ్ డగ్‌మని గుటకలు వేస్తూ తాగేసి ముఖం చిట్లించుకుంటూ మూతి తుడుచుకున్నాడు. సీసాని జనం తలల మీది నుంచి కాలవలోకి విసిరేశాడు. "పూజారి కొడుకు ఆడవాళ్ళ చేతులు తడమడం తప్పా? మరి తప్పే అనుకో; పాయింటు? మరి, ఈ దేవుడు ఎందరి ఆడాళ్ళ చేతులు పట్టుకోలేదు?! ఒక చెయ్యేటి, అన్నీ పట్టుకున్నాడు! ఇది తప్పుకాదా? మరి ఈ పాయింటు?

మరి అది పాయింటే, ఇదీ పాయింటే! ఏది పాయింటు?" అని అందరినీ గుండెల మీద చరుస్తూ క్రాస్ యెగ్జామినేషన్ మొదలుపెట్టాడు.

"ఒరే, ధక్కువా! దేవుణ్ణి మనుషులతో సమానం చేస్తావురా? తాగేసున్నావు. తిన్నగా రథం యెక్కు!"

"నేనెక్కనండి! దేవుడు చేస్తే రాసక్రీడలా? మనుషులు చేస్తే పోకిరీ వేషాలా? ఏం పాయింటండీ! దేవుడు గొప్పోడు. ఆడికి భజనలు చేస్తున్న మీరంతా గొప్పోళ్ళు. గొప్పోళ్ళది లవ్; పేదోళ్ళది రంకు తనం!"

"దేవుణ్ణి తిట్టకురా, లంజకొడకా; కళ్ళు పోతాయి! ఒరేయ్, వీడితో నేంత్రా తంటా? రథాన్ని లాగండి!" అని సాంబడు అరిచాడు.

"కావ్వెక్కిన దేవుడికి బూతులంటే మహాసరదా, మహాప్రభో; - నీకు తెలీదేటండీ? ఈడు సాలా మంది ఆడస్త్రీల్ని పాడు చేశాడు. సల్లముంతలు పట్టుకొచ్చిన గుంటల్ని తగులుకున్నాడు. పెద్ద కుండకి ఎసరెట్టాడు. మేనత్తమీదికి ఎక్కిపోయాడండీ పరమేశ్వరా!" అని చివరి మాటల్ని రాగయుక్తంగా చదివాడు.

"మనం కేవలం మనుష్యమాత్రులం. ఆ మహానుభావుడి లీలలు మనకి అర్థం కావురా. జగన్నాథుడు దీనజనోద్ధారకుడు" అని ప్రక్కనున్న ఆసామి ఎవరో జ్ఞానబోధ చేస్తుంటే, రెండు రోజుల్నించి తిండిలేక ఆకలితో మండిపోతున్న కడుపులోకి సారా పడిపడి దావానలంలా భగ్గు భగ్గున లేచాడు ధక్కువాడు.

"ఈ లచ్మీకొడుకు దేవుడు; దీన జనులను రచ్చిస్తాడా? ఎవడ్రా నువ్వు? నేను దరిద్రపు నా కొడుకుని, నా బాబూ తాతతండ్రులందరూ దరిద్రంతో బతికి ఆకలితో సచ్చారు. తరతరాల నుంచి మా బూతులు యింటూ కులాసా పడిపోతున్న దేవుడు మా ఆకలి తీర్చాడా, నా కొడుకుని రచ్చించాడా? నేనేం పాపం చేశాను?" ధక్కువాడి కంఠం రుద్దం అవుతోంది. "గంగరాజు బాబూ, బాబూ!; గంగరాజు బాబూ, నేనన్నానని మరేమీ అనుకోకు. మీ డబ్బిచ్చుకుని తాగేసి గెంతుతున్నాను గాని నా గుండెల్లో కుంపట్లు రాజుకుంటున్నాయి. అగ్గిమంట. నా కొడుకు పోయాడు నాయనా, దీపం ఆరిపోయింది. ఆరు నెలలు రోగంతో తీసుకుని తీసుకుని మందుల్లేక, తిండిలేక తడపలా అయిపోయి, బిళ్ళ బిళ్ళలు రకతం.... బాల్చీడు రకతం కక్కుకుంటూ సచ్చిపోయేడు. నా పద్దెనిమిదేళ్ళ కొడుకు ఎలిపోయాడు నాయనా!" అని గొల్లున ఏడుస్తూ కుప్పలా కూలిపోయాడు. వాడి ఏడుపు గొంతుకోసిన గొడ్డు అరుపులా ఉంది. జనం వాడ్ని ఓదారుస్తూ లేవనెత్తారు. అందర్నీ ఒక్కసారి విదిలించు కుంటూ దుఃఖాన్నంతా ఒక్క గుక్కన దిగమింగాడు గరళంలా.

కోపంతో పెదాల్ని కొరుక్కుంటూ నిప్పులు చెరిగే కళ్ళతో పరుగున వెళ్ళి రథానికి అడ్డంగా నిల్చుని దేవుణ్ణి డైరెక్టుగా ఎడ్రసు చేస్తూ చేతుల్తో తాటిస్తూ "నువ్వు దేవుడివా? నీకు నేను

బూతులతో ఖుషీ చేస్తుంటే రథం ఎక్కి కులుకుతున్నావు. కొయ్య బొమ్మవి! నీకు నగలు తొడిగి, నైవేద్యం పెట్టి చందాలెత్తి సంబరం చేస్తారు ఈ తెలివి తక్కువ నా కొడుకులు. నేను మనిషిని. అడుక్కున్నా పైసా యివ్వరు. ఆకల్తో సావ్వలసిందే. కడుపులు కాల్తున్నా లేని సరదా తెచ్చుకొని నిన్ను ఖుషీ చేస్తున్నాను. నా కొడుకుని తినేశావ్ నన్నూ తినేయ్. నా పెళ్ళాం రోడ్డు మీద అడుక్కుని అదీ సస్తాది. నువ్వు రథం మీద వూరేగు. జేగంటలు కొట్టించుకో. నువ్వు దేవుడివా? లస్కు టఫర్ నా కొడకా! ఒరేయ్, జారర్ ఢమాల్... ఈడు ఆడి చెల్లెల్ని ఆడి బావమరిదికి తార్చాడండీ!" అని జనానికి చెప్తున్నాడు. "ఈడు బోకరు నా కొడుకు. లాడ్జింగ్‌లో బుకింగ్ ఎట్టీలేకపోయావురా?... నీ పరువు తీసేస్తాను. నిన్ను చక్రంతో ఖండించేస్తాను" అంటూ ప్రక్కనున్న పెద్దరాయిని అందుకుని రథం మీదకి విసరబోయేడు. అందరూ పట్టుకుని ఆపుచేశారు.

"ఒరేయ్ ఢక్కువా, నీకు పుణ్యం వుంటుందిరా బాబూ; గోల చెయ్యకురా! నీకు మరో సీసా తెప్పిస్తాను. రథం ఎక్కి వెనకాల నిమ్మళంగా తొంగో" అంటూ సాంబడు ఢక్కువాడ్ని తీసుకు పోతున్నాడు. తిరిగి పరుగెత్తబోతుంటే పట్టుకుంటున్నాడు. ఢక్కువాడు నడుచుకుంటూ తిడుతున్నాడు, ఏడుస్తున్నాడు, గుండెలు బాదుకుంటున్నాడు. "నా చెట్టంత కొడుకు యెల్లి పోయాడు" అంటూ జనానికి, చెట్లకి, చేమలకి, ఆకాశానికి వాడిగోడు చెబుతున్నాడు. సాంబడు వాడ్ని బుజ్జగిస్తూ ఓదారుస్తూ మెల్లగా రథం యెక్కించి వెనకాల యెవరికీ కనబడకుండా పడుకోబెట్టాడు. ఢక్కువాడు రథం వెనకాల వాంతి చేసుకున్నాడు. మూలుగుతున్నాడు, నిషాలో నిద్రలో యేడుస్తున్నాడు. వంటిమీద తెలివి లేకుండా పడుకున్నాడు.

చీకటి పడింది. గేస్‌లైట్లు, దివిటీలు వెలిగించారు. దీపపు కాంతుల్లో రథం మరీ అందంగా కనిపిస్తోంది. విగ్రహాలకి తొడిగిన ఆభరణాల మీద జరీ పట్టులపైన దీపపు కాంతులు ప్రతిఫలిస్తూ కొత్తకాంతుల్ని విరజిమ్ముతున్నాయి. రథానికి వేలాడదీసిన ఇత్తడి ప్రమిదలు స్తంభాలకి అమర్చిన అద్దాల్లోంచి జగన్నాథుని కొలువుకూటాన్ని అలంకరించిన కోటి దీపాల్లా భ్రమింప జేస్తున్నాయి.

రథం మరో గంటలో గుడిసెన్న గుడికి చేరుకుంటుంది. నారాయణుడు రథికుడుగానూ, నరుడు సారథిగానూ రథం వెలుగుల్ని చిమ్ముకుంటూ చీకట్లని చీల్చుకుని పరుగెడుతోంది.

"గంగరాజుబాబూ, ఆ ఢక్కువాడ్ని పడుకోబెట్టేటప్పటికి నా తల ప్రాణం తోక్కొచ్చింది. డోసెక్కువైపోయిందేమో, ఒక్కొక్కసారి గొల్లుమని ఏడుస్తున్నాడు. ఒక్కొక్కసారి దేవుణ్ణి చంపేస్తా నంటున్నాడు. రథం క్రింద పడిపోతానంటున్నాడు. అసలే పూటకి ఠికాణా లేని బికారి నా కొడుకు. దానికితోడు కొడుకు పోయి పిచ్చి అయిపోతున్నాడు. కొడుకు జబ్బుకి ఊరంతా అప్పులు చేసేశాడు. ఆ బాధల్ని మరచిపోడానికి వొకటే తాగుడు. ఇప్పుడిప్పుడే కళ్ళు మూసుకుని మూలుగుతూ పడుకున్నాడు."

గుడిసెన్నగుడి దగ్గర పడుతుందనగా రథం మరింత జోరుగా తోస్తున్నారు. వేగం పుంజు కుంటోంది సంబరం. గబగబ ముందుకి సాగుతోంది.

అదే సమయంలో జనం మధ్యన - ధన్ - మని సోడాబుడ్డి పేలింది.

జనం ఆలోచించే లోపల ప్రక్క సందులోంచి సోడా బుడ్ల వర్షం. నలువైపుల నుంచి రాళ్ళ వర్షం. సోడా పెంకులు అస్తవ్యస్తంగా ఎగురుతున్నాయి. జనంలో గోల, తొక్కిసలాట. చెల్లాచెదురుగా పరుగెత్తుతున్నారు. ప్రక్క సందులోనుంచి ఒక గుంపు కర్రలతోనూ, సైకిలు చైన్లతోనూ గంగరాజు పార్టీ మీదికి విరుచుకుపడింది. గళ్ళ చొక్కావాడు సైకిలు చెయిన్‌తో ఛెళ్ళున సాంబడ్ని కొట్టాడు. దెబ్బకి చెట్టులా క్రిందపడిపోయేడు సాంబడు.

"నన్ను ఒంటరిగాణ్ణి చేసి ఇందాకా కొడ్తార్రా? రండ్రా, రక్తం పారాల!" అని హూంకరించు కుంటూ సైకిల్ చెయిన్‌ని గిర గిర తిప్పుకుంటూ జనంలో స్వైర విహారం చేస్తున్నాడు గళ్ళచొక్కా గంగరాజు పార్టీ వాళ్ళు చేతికందిన కర్రల్ని, రాళ్ళని, కిల్లీ కొట్లో నించి సోడాబుడ్లని అందుకుని వెంకునాయుడు పార్టీమీద ఎదురుదెబ్బ తీశారు. జనంలో త్రొక్కిసలాట, పిల్లల యేడుపులు. తప్పిపోయిన పిల్లల కోసం తల్లులు పిలుస్తూ పరుగెత్తు తున్నారు. సోడాబుడ్ల ప్రేలుళ్ళు... రోడ్డు పక్కన తోపుడు బళ్ళ దుకాణాల్నీ, అంగళ్ళనీ తొక్కుకుంటూ తోసుకుంటూ జనం పరుగెత్తుతున్నారు. రథాన్ని విడిచిపెట్టి పూజారులు గెంతేసి పరుగు లంకించుకున్నారు.

"ఎలక్షన్ కార్యాలయానికి నిప్పంటించేరు" అరిచేడు జనంలోంచి యెంకునాయుడి పార్టీవాడు. ఒక గుంపు ఎలక్షన్ కార్యాలయం వైపు పరుగెత్తుతున్నారు. ఈ సంఘటన క్షణంలో వూరంతా పాకిపోయింది. ఉభయ పార్టీలు కూడలి స్థలాల్లోనూ, బజార్లలోనూ కలియబడు తున్నారు. కొన్ని యిళ్ళు తగలబడుతున్నాయి. పొగతో కూడిన మంటలు నాలికలు చాచుకుంటూ చీకట్లో విస్తరించుకుంటున్నాయి. గళ్ళ చొక్కా వాడిని యెవరో కత్తితో పొడిచారు. రక్తం కారుతున్న వాడ్ని కొందరు మోసుకుపోయారు.

రథయాత్ర రణభూమిగా మారింది.

"ధన్, ధన్, ధన్!" - గాలిలో తుపాకుల కాల్పులు.

పోలీసులు, పోలీసులు... ఫైరింగ్! పరుగెత్తుతున్న జనం. మృత్యు భయంతో కేకలు, హాహాకారాలు, పోలీసు వేన్లు అరుచుకుంటూ దూసుకువచ్చాయి.

"డిస్పర్స్! చార్జ్!" పోలీసు లాఠీలు తలలమీద విరుగుతున్నాయి.

బాష్ప వాయు గోళాలు పేలుతున్నాయి. కళ్ళు మండుతూ చీకట్లు కమ్ముతున్నాయి. పొగ కమ్ముకుంటోంది.

అరగంటలో పరిస్థితి అదుపులోకి వచ్చింది. జనం ఇళ్ళలోకి దూరి తలుపులు బిగించు కున్నారు.

గంగరాజునీ, ఎంకునాయుణ్ణి అరెస్టు చేశారు. అనుమానితుల్ని పోలీసు వేన్లో కుక్కేశారు. దెబ్బలు తిన్న వాళ్ళని అంబులెన్స్ వ్యాన్లో పడేసి పట్నానికి తరలించేరు.

కరెంట్ కట్ చేశారు. కటిక చీకటి.

కర్ఫ్యూ విధించారు.

వీథులన్నీ నిర్మానుష్యం.

గంట క్రితం ఆనందోత్సాహాలతో కళకళలాడుతున్న ఊరంతా శ్మశాన వాటికలా తయారైంది. ఎటు చూసినా నిశ్శబ్దం. భరింపరాని నిశ్శబ్దం.

కీలకస్థానాల్లో సాయుధ దళాల్ని పెట్టేరు.

రథం నడిరోడ్డుమీద వదిలేసి వుంది. దీపాలు ఆరిపోయి చీకట్లో పాడుపడిపోయిన కొండలా వుంది.

రథాన్ని గుడిసెన్న గుడికి తోసుకుని తీసుకు రావడానికి పోలీసుల బలగం బయలుదేరింది.

"మీరంతా అటు పట్టండి... ఇటు కొందరు రండి... మీరు వెనకనుంచి తొయ్యండి!" అని పోలీసుల్ని పురమాయిస్తూ ఇన్‌స్పెక్టరు రథంమీదికి టార్చిలైటు వేశాడు.

క్షణంసేపు పోలీసులంతా నిశ్చేష్టులయ్యారు.

టార్చిలైటు కాంతిలో ఒక మానవ కళేబరం రథానికి వేలాడుతోంది.

ఢక్కువాడు రథానికి కొత్త కండువాతో ఉరిపోసుకున్నాడు.

వాడి శవం వికృతంగానూ, భయంకరంగానూ జగన్నాథుని సమక్షంలో ఊగుతోంది. టార్చి లైటు కాంతిలో జగన్నాథ విగ్రహం పేలవంగా, సిగ్గుతో కృంగిపోతున్నట్లు వెలవెల బోతోంది. తన బూతు పాటలతో జనాన్ని, దేవుణ్ణి కైపెక్కించి ఆనంద తరంగాల్లో పల్టీ కొట్టించిన ఢక్కువాడు, తనలో ఉవ్వెత్తుగా లేస్తున్న విషాద తరంగాల్ని తట్టుకోలేక ఆకలి బాధతోనూ రేపటి బ్రతుకు భయంతోనూ, తన నిండు ప్రాణాల్ని కోపంతోనూ, కసితోనూ, దీనబంధువుగా పేరెన్నికగన్న జగన్నాథునికి బలిగా సమర్పించుకున్నాడు.

ఢక్కువాడి పీనుగను పోలీసులు రోడ్డుమీద పడేశారు. తరువాత అంబులెన్స్ తీసుకుపోయింది.

రథాన్ని పోలీసులు తోసుకుంటూ గుడిసెన్న గుడికి తెచ్చారు. విగ్రహాల్ని చెరో రెక్కా పట్టుకుని, పోలీస్ వేన్‌లో నించి గొరగొరా ఈడ్చుకు వచ్చి లాకప్‌లో పడేసినట్టు గుడిలో పడేశారు. బయట తాళం వేసి సీల్ చేశారు. గుడి చుట్టూ గట్టి పోలీసు బందోబస్తు ఏర్పాటు చేసేరు.

ఆ రాత్రంతా పోలీసు వేన్లు తిరుగుతున్నాయి. విజిల్స్... నిశ్శబ్దాన్ని చీల్చుకుంటూ దూరంగా కుక్కలు ఆకాశంవైపు మోరలెత్తి దీనంగా ఏడుస్తూ అశుభ సూచకంగా అరుస్తున్నాయి. రక్షక భటుల లోహపద ఘట్టనలు స్పష్టాస్పష్టంగా వినిపిస్తున్నాయి.

చీకటి కొట్టులాంటి గుడిసెన్న గుడిలో జగన్నాథుడు నిస్సహాయంగా బందీగా వున్నాడు. చేతిలోని చక్ర గదాయుధాలు నిష్ప్రయోజనమయ్యాయి. బలరాముని హలం, కురుక్షేత్ర సంగ్రా

మంలో అగ్నివర్షం కురిపించిన సవ్యసాచి గాండీవం మూగవోయాయి. నరనారాయణుల ధన, మాన ప్రాణాల రక్షణకి సాయుధులైన పోలీసులు తుపాకులతో గుడిని గస్తీ కాస్తున్నారు.

• • •

తరువాత కథ:–

అగ్ని సంస్కారంతో పునీతులైనట్లు పోలీసు లాకప్ నుంచి గంగరాజు, వెంకునాయుడు తిరిగి జనాల్లోకి వచ్చేరు.

ప్రతీ సంవత్సరం రంగరంగ వైభోగంగా రథయాత్ర జరుగుతూనే వుంది.

వెంకునాయుడు, గంగరాజు రొటేషన్ పద్ధతిలో ఎమ్.ఎల్.ఏలు అవుతూనే వున్నారు.

పాత రథం స్థానే కొత్త రథం వచ్చింది.

ధక్కువాడి పీనుగుతో మైలపడిపోయిన పాత రథాన్ని ఊరవతల వదిలేశారు.

చుట్టుపక్కలవాళ్ళకి అప్పుడప్పుడూ ఊరవతలనించి అర్ధరాత్రివేళ స్పష్టాస్పష్టంగా ఏవో పాటలు, ఏడుపులు వినిపిస్తుంటాయిట! పండు వెన్నెట్లో పాడైపోయిన రథం మీద కూర్చుని ఏడుస్తున్న ధక్కువాడు కొందరికి కనిపించాడట! అక్కడ వాళ్ళంతా ధక్కువాడి ప్రేతాత్మ ఘోషిస్తున్న దంటారు.

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

✦

ఆంధ్రజ్యోతి వీక్లి: దీపావళి 1979